

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

ВИСНОВОК

на проєкт закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення освітніх прав корінних народів України та осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України» (реєстр. № 16119), поданий народними депутатами України Р. Стефанчуком та іншими народними депутатами України

Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики на своєму засіданні 6 жовтня 2026 року (протокол № 204) розглянув проєкт закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення освітніх прав корінних народів України та осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України» (реєстр. № 16119), поданий народним депутатом України Р. Стефанчуком та іншими народними депутатами України.

Як сказано в пояснювальній записці до законопроекту, його метою є створення належних умов для підвищення якості навчання державною мовою та мовами національних меншин (спільнот) України та корінних народів України шляхом удосконалення законодавчого регулювання освітніх прав відповідних осіб, забезпечення можливості використання мов національних меншин (спільнот) України та корінних народів України в освітньому процесі поряд із державною мовою, а також врахування їхніх мовних, культурних та освітніх потреб. Підставою для розроблення проєкту акта є операційна ціль 7.1 стратегічної цілі 7 Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

Автори законопроекту зазначають, що необхідність його ухвалення зумовлена потребою подальшого вдосконалення механізмів реалізації права на освіту осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України та корінних народів України, з урахуванням особливостей організації освітнього процесу в закладах освіти, де здійснюється навчання відповідними мовами. Водночас вказують, що законопроект зберігає визначальну роль державної мови як мови освітнього процесу та передбачає можливість використання мов національних меншин (спільнот) України та корінних народів України поряд із державною мовою. Таким чином забезпечується поєднання належного рівня володіння

державною мовою із можливістю збереження та розвитку мовної ідентичності відповідних спільнот.

Законопроектом пропонується внести зміни до низки законів України, зокрема, до законів України «Про освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та «Про повну загальну середню освіту» з метою вдосконалення законодавчого регулювання освітніх прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) та корінних народів України.

Цими змінами передбачено, зокрема:

уточнення положень щодо використання мов національних меншин (спільнот) України, які є офіційними мовами Європейського Союзу, та мов корінних народів України в освітньому процесі поряд із державною мовою;

розширення можливостей використання відповідних мов в інших формах комунікації між учасниками освітнього процесу у приміщеннях та на території закладу освіти;

визначення можливості функціонування закладів загальної середньої освіти зі статусом закладу загальної середньої освіти національної меншини (спільноти) України та закладу загальної середньої освіти корінного народу України;

створення умов для врахування в освітніх програмах таких закладів особливостей національної історії, матеріальної та духовної культури, традицій, символіки та звичаїв відповідних національних меншин (спільнот) України та корінних народів України;

удосконалення гарантій продовження здобуття освіти мовою відповідної національної меншини (спільноти) України або корінного народу України у разі реорганізації чи ліквідації відповідного закладу загальної середньої освіти;

удосконалення положень щодо проведення зовнішнього оцінювання та вступних випробувань, зокрема забезпечення за бажанням особи можливості отримання завдань у перекладі відповідною мовою для осіб, які здобувають або здобули повну загальну середню освіту іншою мовою, крім завдань із навчальних предметів мовного компонента.

Відповідно до фінансово-економічного обґрунтування, зазначеного у пояснювальній записці до законопроекту, реалізація його положень не потребуватиме додаткових видатків з державного та місцевих бюджетів, оскільки здійснюватиметься в межах фінансових ресурсів, передбачених на функціонування системи освіти.

На думку авторів законопроекту, його ухвалення законопроекту матиме позитивний вплив на забезпечення права осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України та корінних народів України, на здобуття освіти з урахуванням їхніх мовних і культурних потреб. Реалізація запропонованих змін сприятиме підвищенню якості освітнього процесу державною мовою та мовами національних меншин (спільнот) і корінних народів України, забезпеченню балансу між необхідністю належного володіння державною мовою та збереженням мовної ідентичності відповідних спільнот, а також створенню більш сприятливих умов для розвитку багатомовної освіти. У цілому прийняття законопроекту сприятиме реалізації державної політики у сфері освіти та досягненню операційної цілі 7.1 стратегічної цілі 7 Плану заходів щодо створення умов для підвищення

якості навчання державною мовою та мовами національних меншин (спільнот) України та корінних народів України.

Міністерство культури України підтримує зазначений проект закону.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України надає свої зауваження до законопроекту, зокрема щодо використання термінології та незавершеності правового механізму реалізації деяких його положень. Так, наприклад, у законопроекті пропонується передбачити, що «заклад загальної середньої освіти (початкова школа, гімназія, ліцей), в якому кількість учнів, які здобувають освіту мовою національної меншини (спільноти) України, яка є офіційною мовою Європейського Союзу, становить більше 50% від загальної кількості учнів такого закладу, має право отримати статус закладу загальної середньої освіти національної меншини (спільноти) України відповідно до статей 32, 33 цього Закону» (абз. 2 нової ч. 8 ст. 31 Закону України «Про повну загальну середню освіту»). Однак законопроект не визначає порядку набуття закладом загальної середньої освіти відповідного статусу і не містить доручення Кабінету Міністрів України щодо розроблення такого порядку.

Висновки Міністерства фінансів України та Комітету з питань бюджету станом на 5 жовтня 2026 року не надійшли.

Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики погоджується з аргументацією авторів законопроекту щодо необхідності виконання важливих рекомендацій експертних структур Ради Європи та Європейської Комісії у контексті набуття Україною статусу повноправного члена Європейського Союзу.

Однак важливо зазначити, що Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 14.07.2021р. № 1-р/2021 наголошує на тому, що «державна мова і мови національних меншин не тотожні ні за статусом, ні за функціями. Функціонування державної мови й використання мов національних меншин як реалізацію їхніх прав не можна протиставляти одне одному», а також що «реалізація прав національних меншин не має стояти на заваді дієвому, повноформатному й повноцінному функціонуванню державної мови».

З огляду на положення статей 10-ої, 11-ої, 22-ої Конституції України та висновків Конституційного Суду України проекти законодавчих актів України у частині використання державної та інших мов на території України не лише мають бути спрямовані на забезпечення дієвого, повноформатного та повноцінного функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, але й не можуть звужувати застосування державної мови у цих сферах, оскільки це звужуватиме зміст та обсяг права громадян України на отримання інформації та послуг державною мовою і, як наслідок, суперечитиме Конституції України.

Народні депутати України – члени Комітету наголошують на необхідності проведення чіткої, послідовної та системної мовної політики, за якої справедливий баланс між утвердженням і захистом української мови та забезпеченням прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України та корінних народів України, формування українськомовного середовища на всій території України у всіх сферах суспільного життя є критично важливими для національної безпеки, державної єдності та сталого розвитку України.

За результатами обговорення та враховуючи викладене, **Комітет ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду в першому читанні проєкт закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення освітніх прав корінних народів України та осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України» (реєстр. № 16119), поданий народними депутатами України Р. Стефанчуком та іншими народними депутатами України, ухвалити за основу і в цілому;

2. Зважаючи на важливість здійснення комплексної і збалансованої мовної політики, звернутися до Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука з пропозицією перед розглядом на пленарному засіданні законопроєкту «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення освітніх прав корінних народів України та осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України» (реєстр. № 16119) розглянути й ухвалити за основу в першому читанні з доопрацюванням відповідно до ч. 1 ст. 116 Регламенту Верховної Ради України законопроєкт «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення функціонування української мови як державної» (реєстр. № 15412), поданий народним депутатом України М. Потураєвим та іншими народними депутатами України, розроблений на виконання Постанови Верховної Ради України № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави» і спрямований на захист мовних потреб та прав українських громадян.

3. Направити цей висновок Комітету до Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Перший заступник Голови Комітету

Ірина КОНСТАНКЕВИЧ

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Констанкевич Ірина Мирославівна
Сертифікат: 04AF212836405D9904000000CEB22900F51DEB00
Дійсний до: 26.11.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-14/08-2026/236703 від 06.10.2026

2359782